

นโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทย

นางปิยากร หวังมหาพร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2546

ISBN 974-17-4341-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

23 ต.ค. 2551

I 22 2094 51

THE GOVERNMENT POLICY ON OLDER PERSONS IN THAILAND

Mrs. Piyakorn Whangmahaporn

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Doctor of Philosophy in Political Science

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

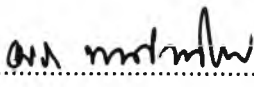
Academic year 2003

ISBN 974-17-4341-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์   นโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทย
โดย   นางปิยากร หวังมหาพร
สาขา   รัฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา   ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ

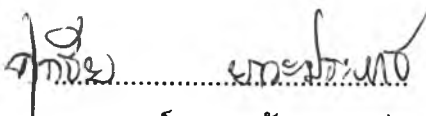

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

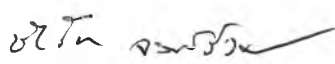

..... คณะบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

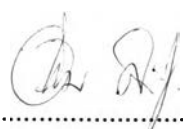
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ดิน ปรัชญพฤทธิ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อร่าม ศิริพันธ์)

นางปิยาภร หวังมหาพร : นโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทย (THE GOVERNMENT POLICY ON OLDER PERSONS IN THAILAND) อ.ที่ปรึกษา : ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาส, จำนวนหน้า 335 หน้า.ISBN 974-17-4341-6

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเข้าสู่วาระนโยบาย กระบวนการก่อตัวของนโยบายและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากรูปแบบการกำหนดนโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทย โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องการเข้าสู่วาระนโยบายของคิงส์ดอน แนวคิดเรื่องการกำหนดนโยบายของมอสคา ไดร์ แวมสเลย์ และซาล และการวิเคราะห์ผลกระทบนโยบายของแกรมเป็นกรอบในการศึกษา นโยบายผู้สูงอายุที่ศึกษาในครั้งนี้ กำหนดขอบข่ายไว้ที่ แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2525-2544) นโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ. 2535-2554) แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งในช่วงดังกล่าว (ปี พ.ศ.2525-2546) สภาพการเมืองและการปกครองไทยเป็นแบบอำมาตยาธิปไตยและต่อมาพัฒนาไปเป็นการเมืองแบบประชาธิปไตย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางราชการ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ และการสัมภาษณ์ตัวแสดงที่เกี่ยวข้องและมี ส่วนได้ส่วนเสียในนโยบาย ชื่อว่า กระแสการเมือง กระแสนโยบาย และกระแสตัวปัญหา รวมทั้งผู้สร้างหรือผู้ผลักดันนโยบายมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการเข้าสู่วาระนโยบาย นโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทย ภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเมืองและการปกครองแบบอำมาตยาธิปไตย ถูกกำหนดโดยส่วนราชการตามตัวแบบผู้นำ เมื่อสภาพการเมืองและการปกครองเปลี่ยนแปลงมาสู่ประชาธิปไตย นโยบายผู้สูงอายุยังคงถูกกำหนดตามตัวแบบผู้นำโดยส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง แต่เป็นตัวแบบผู้นำที่เปลี่ยนรูป เนื่องจากส่วนราชการใช้กลุ่มผลประโยชน์ทำหน้าที่เป็นองค์กรตัวแทนในการผลักดันนโยบายผู้สูงอายุ การกำหนดนโยบายตามตัวแบบผู้นำนี้ ทำให้โครงการของรัฐบาลไทยที่จัดสรรให้กับผู้สูงอายุจำกัดอยู่เฉพาะโครงการด้านรักษาพยาบาลและสถานสงเคราะห์ เนื่องจากส่วนราชการที่ผลักดันให้เกิดนโยบายเป็นส่วนราชการด้านสาธารณสุขและสังคมสงเคราะห์ ในขณะที่งบประมาณที่จัดสรรให้กับโครงการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของหน่วยงานรัฐบาลอื่นๆ ที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุปรากฏให้เห็นไม่มากนัก

การศึกษานโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทยนี้ นำมาสู่ข้อค้นพบเรื่องตัวแบบการเข้าสู่วาระนโยบายการก่อตัวของนโยบายและผลกระทบของนโยบายใน 3 ประการสำคัญ กล่าวคือ

1. ประเด็นเรื่องผู้สูงอายุ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเด็นดังกล่าวถูกองค์กรระหว่างประเทศ ส่งผ่านและถ่ายทอดแนวคิดนโยบายมายังประเทศที่กำลังพัฒนา ผ่านการประชุมสัมมนาขององค์กรระหว่างประเทศ จุดประกายความคิดให้เกิดขึ้นในหมู่ผู้นำประเทศกำลังพัฒนา ทำให้ประเด็นเรื่องผู้สูงอายุเข้าสู่วาระนโยบายของรัฐบาลในประเทศที่กำลังพัฒนาได้
2. การก่อตัวของนโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทยเป็นไปตามตัวแบบผู้นำเปลี่ยนรูป ผ่านองค์กรตัวแทน กล่าวคือ ส่วนราชการ ในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในนโยบาย ดำเนินการทางการเมือง ผ่านกลุ่มผลประโยชน์ที่ตนเองจัดตั้งและให้เงินสนับสนุน เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลไทยกำหนดนโยบายผู้สูงอายุ
3. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการก่อตัวของนโยบายผู้สูงอายุตามตัวแบบผู้นำเปลี่ยนรูป ทำให้การจัดสรรงบประมาณสำหรับผู้สูงอายุมุ่งเน้นไปที่โครงการต่างๆตามความสนใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ผลักดันเรียกร้องนโยบายจากรัฐบาล

สาขาวิชา รัฐศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต..... *ปิยาภร หวังมหาพร* .....

ปีการศึกษา 2546

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *ศุภชัย ยาวะประภาส* .....

##4381904024 : MAJOR POLITICAL SCIENCE

KEY WORD: PUBLIC POLICY ANALYSIS/OLDER PERSONS

PIYAKORN WHANGMAHAPORN : THE GOVERNMENT POLICY ON OLDER PERSONS
IN THAILAND. THESIS ADVISOR : PROF.SUPACHAI YAVAPHABHAS PH.D., [335] PP.
ISBN 974-17-4341-6

This study is aimed to investigate Thai government policy on older persons especially on how the agenda was set and formulated to become policy statements and actions as well as their impacts. The literature on agenda setting proposed by Kingdon, on policy formulation asserted by Mosca by Dye and by Wamsley & Zald and Gramm 's model on the impact policy analysis were used as a framework for this investigation. The study put its emphasis on these particular policy actions namely, The First National Long Term Plan for the Older Persons (1982-2001), The Long Term Measures and Policy on the Older Persons (1992-2011), The Second National Plan for Older Persons (2002-2021), and The Older Persons Act of 2003. These policy actions were formulated during the period which considered by Thai scholars as a bureaucratic polity regime (1982-1996) and further developed into the democratic regime (1997 onwards).

Analysis of the official policy documents and the findings from the interview of the policy stakeholders led to the conclusion that the political stream, the policy stream and the problem stream including policy entrepreneurs significantly effected the agenda setting of the policy on older persons. In bureaucratic polity setting, the policy on older persons in Thailand was initiated and pushed through formulation by those technocrats concerned as suggested by the elite model. When the country moved into democratic polity, the policy on older persons was again initiated by those same technocrats through the "set-up" agency called "Senior Citizen Council of Thailand" (สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย). This is the mutation of the traditional elite model to suit the Thai polity. The technocrat groups advocating the policy are those from Ministry of Public Health and the Department of Social Welfare whose interests are mainly on health care and public welfare services. The policy actions are inevitably concentrated on these two main services and very small number of policy actions are found in other areas.

To be specific, findings from this study indicate the followings :

1. Issues on older persons visible in the developed countries were transferred to the less developed countries via the international organizations through international seminars and conference in which technocratic elite from less developed were invited to attend.
2. Formulation of the older persons policy in Thailand can be described as a "mutated elite model". Those technocrats concerned had set up a non-governmental organization called "Senior Citizen Council of Thailand" through which policies were initiated and requests to the government were made.
3. Impacts of the older person policies were found visible in the area of health care and social welfare which are the main concerns of those advocatic technocrats.

Field of study Political Science

Academic year 2003

Student's signature.....

Advisor's signature.....

Piyakorn Whangmahaporn
Supachai Yavaphabhas

กิตติกรรมประกาศ

เมื่อนึกถึงคำกล่าวที่ว่า การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องธรรมดาของโลก การศึกษาเรื่องผู้สูงอายุ จึงเป็นการศึกษาเรื่องที่ใกล้ตัวมนุษย์มากที่สุดเรื่องหนึ่ง แต่ก็ได้รับการละเลยมากที่สุดเช่นกัน การศึกษาผู้สูงอายุในมิติด้านนโยบาย นำพาให้ผู้วิจัยต้องศึกษาผู้สูงอายุในแง่มุมอื่นๆ ด้วย เช่น ด้านสุขภาพ ด้านสวัสดิการสังคม เพื่อทำความเข้าใจเรื่องผู้สูงอายุให้มากเท่าที่จะทำได้ การที่ต้องพาดตนเองเข้าไปสัมผัสชีวิตของผู้สูงอายุในด้านต่างๆ นี้เอง ทำให้ผู้วิจัยรู้จักและได้รับความรู้จากบุคคลหลายฝ่ายด้วยกัน นับตั้งแต่นักการเมือง แพทย์ ไปจนถึงนักสังคมสงเคราะห์ ทั้งนักวิชาการและนักปฏิบัติ ผลที่ได้จากความเข้าใจเรื่องผู้สูงอายุนี้เอง ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นภาพความเป็นไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้องและกว้างขวาง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เกิดขึ้นได้จากการจุดประกายความคิดของอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย ยาวะประภาษ ในความใส่ใจ อุดหนุนอำนาจน ำงาน ให้คำแนะนำ ให้ความรู้ และเป็นกำลังใจให้อยู่ตลอดเวลา ผู้วิจัยรู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นศิษย์ของอาจารย์และรู้สึกสำนึกในพระคุณของท่านอยู่เสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณท่านประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. จรัส สุวรรณมาลา และกรรมการทุกท่าน ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร. ดิน รัชฎพฤษี รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยโชค จุลศิริวงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อร่าม ศิริพันธ์ ที่ให้ความรู้และข้อชี้แนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมถึงการนำความรู้ที่ได้ในครั้งนี้ไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคต

ขอขอบพระคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน ได้แก่ ส่วนราชการต่างๆ เช่น สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และส่วนราชการอื่นๆ อีกมากที่ไม่สามารถเอ่ยนามได้หมดในที่นี้ รวมทั้งนายแพทย์เมืองทอง เขมมณี ผู้ล่วงลับ และที่สำคัญที่จะขาดไม่ได้เลยคือ ขอกราบขอบพระคุณ นายแพทย์บรรลุ ศิริพานิช ที่ให้เวลาเข้าพบเพื่อสัมภาษณ์ นักการเมืองทุกท่านที่สละเวลาการทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชน มาพูดคุยให้สัมภาษณ์อย่างกระตือรือร้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่เกิดขึ้นเลย หากขาดซึ่งงบประมาณ ความเข้าใจ ความช่วยเหลือ และกำลังใจจากคุณชนนศ หวังมหาพร สามีและ ด.ญ. ชันย์ชาดา หวังมหาพร บุตรสาวรวมทั้งครอบครัว เพ็ญศิริ ทุกๆ คน

ปียากร หวังมหาพร

เมษายน 2547

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและสภาพของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	19
ขอบเขตของการวิจัย	20
สมมติฐานของการศึกษาวิจัย	20
นิยามศัพท์	21
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	24
การนำเสนอ	24
2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเรื่องการเมืองระบอบอำมาตยาธิปไตย	27
แนวคิดเรื่องการทำหนดนโยบายสาธารณะ	36
ตัวแบบหรือกรอบในการวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบาย	55
วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	57
ตัวแบบที่ใช้ในการศึกษานโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทย	62
3 วิธีการวิจัย	
แหล่งข้อมูล	65
ประชากร	67
การเก็บรวบรวมข้อมูล	68
การวิเคราะห์ข้อมูล	72
ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย	74
วิธีการวิจัย	74

4	นโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทยก่อนปี พ.ศ. 2525	
	นโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทยก่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2503)	79
	นโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทยช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) ถึง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520- 2524)	89
	นโยบายต่อผู้สูงอายุ : การดำเนินการ	97
	สรุป	103
5	แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ (พ.ศ.2525-2544)	
	สภาพการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของไทยช่วงการเข้าสู่วาระนโยบาย ของแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ (พ.ศ.2525-2544)	109
	กระแสตัวปัญหา กระแสนโยบายและกระแสการเมืองกับ แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ (พ.ศ.2525-2544)	114
	กระบวนการกำหนดแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ (พ.ศ.2525-2544)	123
	ผลของการเกิดแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ (พ.ศ.2525-2544)	127
	สรุป	129
6	กำเนิดและวิธีการดำเนินการทางการเมืองของสมาคมสภาผู้สูงอายุ แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์	
	โครงสร้างของสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย	135
	การบริหารงานของสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย	137
	วิธีการในการผลักดันนโยบายผู้สูงอายุของสมาคมสภาผู้สูงอายุ แห่ง ประเทศไทย	142
	สรุป	144
7	นโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ.2535-2554)	
	สภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมไทยในช่วงการ เข้าสู่วาระ นโยบายของนโยบายและมาตรการสำหรับผู้ สูงอายุระยะยาว (พ.ศ.2535-2554)	147

	กระแสดั้วปัญหา กระแสนโยบาย และกระแสการเมืองกับนโยบาย และมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ.2535-2554)	151
	กระบวนการกำหนดนโยบายและมาตรการสำหรับ ผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ.2535-2554)	154
	ผลจากการเกิดขึ้นของนโยบายและมาตรการสำหรับ ผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ.2535-2554)	156
	สรุป	158
8	แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) และ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทยกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546	163
	กระแสดั้วปัญหา กระแสนโยบาย และกระแสการเมืองกับการเข้าสู่ วาระนโยบายของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546	171
	กระบวนการกำหนดพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546	174
	กระบวนการกำหนดแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564)	179
	ผลที่เกิดขึ้นจากพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 และแผนผู้สูงอายุ แห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564)	181
	สรุป	187
9	บทสรุป ข้อสรุปเรื่องนโยบายผู้สูงอายุ	198
	ข้อสรุปเชิงวิชาการ	207
	รายการอ้างอิง	216
	บรรณานุกรม	221
	ภาคผนวก	228
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	335

สารบัญญัตินี้

ตาราง

1.1	ภาพรวมการให้ความคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทย	5
1.2	การใช้จ่ายของรัฐบาลในการให้ความคุ้มครองทางสังคม	10
2.1	การเปรียบเทียบขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการนโยบายสาธารณะ	37
2.2	องค์ประกอบตัวแบบหรือทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองในการวิเคราะห์นโยบาย สาธารณะ	51
3.1	รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	67
3.2	วิธีการวิจัย	74
4.1	จำนวนประชากรสามะโนและอัตราเพิ่ม พ.ศ.2454-2533	85
4.2	โครงสร้างอายุประชากรไทย ปี พ.ศ. 2490	86
4.3	อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดปี พ.ศ.2490-2558	87
4.4	สถิติคนไข้ผู้สูงอายุในส่วนภูมิภาคจำแนกตามเขต	99
4.5	สถิติคนไข้สูงอายุที่ไปรับบริการที่คลินิกผู้สูงอายุ โรงพยาบาลประสาท จำแนกตามเพศ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2519-2524	100
4.6	สถิติผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์ ประจำวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2524	102
4.7	สรุปนโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทยก่อนปี พ.ศ.2525	106
5.1	งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2526 จำแนกตามกระทรวง และเปรียบเทียบกับปีงบประมาณ 2525	120
5.2	สรุปแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ (พ.ศ.2525-2544)	131
6.1	เงินอุดหนุนโครงการที่สมาคมสภาฯ ได้รับจากส่วนราชการ	139
7.1	สรุปนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ.2535-2554)	159
8.1	สรุปพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564)	194
9.1	สรุปการเข้าสู่วาระนโยบายของนโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทย	199
9.2	สรุปการเกิดของของโครงการสำหรับผู้สูงอายุ	206

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ

2.1	ภาพแสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์	27
2.2	ภาพแสดงสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง	31
2.3	ภาพแสดงตัวแบบ Prismatic Model	32
2.4	ภาพแสดงตัวแบบผู้นำ 2 ตัวแบบ	43
2.5	ภาพแสดงตัวแบบผู้นำ	46
2.6	ภาพแสดงตัวแบบกลุ่ม	50
2.7	ภาพแสดงตัวอย่างการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง ในการวิเคราะห์นโยบาย Selective Service System	54
2.8	ภาพแสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์นโยบายผู้สูงอายุ ของประเทศไทย	63
5.1	ภาพแสดงกระบวนการกำหนดแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ.2525-2544	125
6.1	ภาพแสดงสาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย	136
6.2	ภาพแสดงเครือข่ายสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย	145
7.1	ภาพแสดงกระบวนการกำหนดนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุ ระยะยาว พ.ศ.2535-2554	155
8.1	ภาพแสดงกระบวนการกำหนดพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546	177
8.2	ภาพแสดงกระบวนการกำหนดแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2	180
9.1	ภาพแสดงตัวแบบการศึกษานโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทย	214